

Metody Rozmyte i Algorytmy Ewolucyjne

mgr inż. Piotr Kaczyński

Wydział Matematyczno-Przyrodniczy
Szkoła Nauk Ścisłych
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Podstawy optymalizacji

Plan prezentacji

- 1 Podstawy matematyczne
- 2 Własności zadań optymalizacji
 - Rodzaje zadań
 - Metody optymalizacji
 - Środowisko dynamiczne
- 3 Ograniczenia
 - Eliminacja ograniczeń
 - Metody funkcji kary

Wstęp

- Dana jest metryczna przestrzeń poszukiwań

$$\Omega = (U, |\cdot|)$$

gdzie U jest **zbiorem wartości**, a $|\cdot|$ pewną metryką,

- Dany jest również pewien podzbiór $D \subseteq U$,
- W zadaniu dana jest również pewna funkcja $F(x): U \rightarrow \mathbb{R}$ zwana **funkcją celu**,
- Zadanie optymalizacji polega na znalezieniu takiego $\hat{x} \in D$, że

$$\hat{x} = \arg \min_{x \in D} F(x)$$

- Zadanie minimalizacji można sprowadzić do zadania maksymalizacji funkcji $-F(x)$.

Pochodne

Definition

Jeżeli funkcja $F: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$ posiada wszystkie pochodne cząstkowe, to wektor wierszowy

$$\nabla F = \left[\frac{\partial F}{\partial x_1} \quad \cdots \quad \frac{\partial F}{\partial x_n} \right]$$

nazywamy **gradientem** funkcji F .

Definition

Jeśli funkcja $F: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$ posiada wszystkie pochodne cząstkowe do drugiego rzędu włącznie, to macierz

$$\nabla^2 F = \left[\frac{\partial^2 F}{\partial x_i \partial x_j} \right]$$

nazywamy **macierza Hessego** (Hesjanem) funkcji F .

Rozwinięcie w szereg Taylora

Definition

Rozwinięciem w szereg Taylora funkcji $F: \mathbb{R} \rightarrow \mathbb{R}$ wokół punktu x_0 nazywamy szereg

$$f(x_0) + \sum_{i=1}^{\infty} \frac{1}{i!} \frac{d^i F}{dx^i}(x_0)(x - x_0)^i$$

Przykład

Funkcję $F: \mathbb{R}^n \rightarrow \mathbb{R}$ można przybliżyć pierwszymi dwoma wyrazami szeregu

$$F(x) \approx F(x_0) + \nabla F(x_0)(x - x_0) + \frac{1}{2} \nabla^2 F(x_0)(x - x_0)^2$$

Warunki konieczne optymalności

Theorem

$$\nabla F(x) + \sum_{i=1}^m \lambda_i \nabla g_i(x) = 0$$

$$\forall i = 1, \dots, m \quad \lambda_i g_i(x) = 0$$

$$\forall i = 1, \dots, m \quad \lambda_i \geq 0$$

$$\forall i = 1, \dots, m \quad g_i(x) \leq 0$$

Podział ogólny

- Optymalizacja ciągła ($U = \mathbb{R}^n$)
 - Zadania wypukłe,
 - Zadania optymalizacji globalnej,
- Optymalizacja dyskretna
 - Zadania kombinatoryczne (zmiennie binarne),
 - Zadania mieszane,

Właściwości funkcji celu

- Zadania w \mathbb{Z}^n będące dyskretną wersją z \mathbb{R}^n
 - Nałożenie ograniczeń całkowitoliczbowych na zadania sformułowane w \mathbb{R}^n ,
 - Można próbować rozwiązać metodami **relaksacji** ograniczenia $x \in \mathbb{Z}^n$,
 - Rozwiązanie problemu ciągłego stanowi oszacowanie zadania dyskretnego,
 - Prosty problem ciągły nie gwarantuje prostego problemu dyskretnego!
- Liniowość (afiniczność)
 - Funkcja F jest liniowa, jeśli

$$F(x) = a^T x + b$$

gdzie a jest n -wymiarowym wektorem, b - stałą.

- Rozwiązanie zadania leży zawsze na brzegu zbioru rozwiązań dopuszczalnych D .

Właściwości funkcji celu II

- Wypukłość
 - Funkcja wypukła spełnia warunek

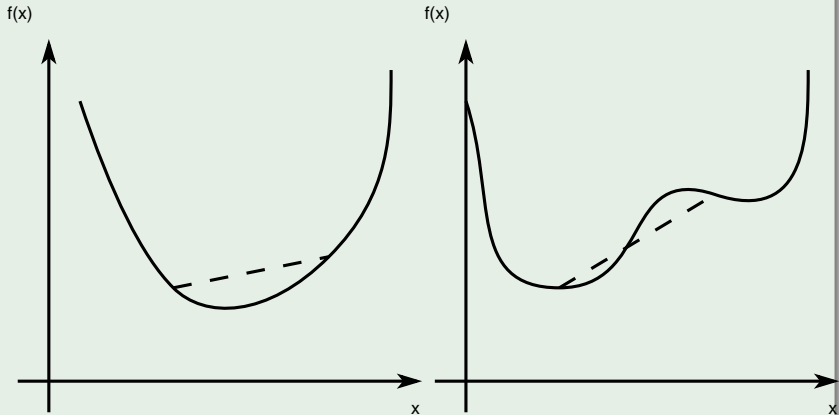
$$\forall x_1, x_2 \in D \quad \lambda F(x_1) + (1 - \lambda)F(x_2) > F(\lambda x_1 + (1 - \lambda)x_2)$$

gdzie $0 < \lambda < 1$ oraz zbiór D jest wypukły,

- Istnieje wtedy **dokładnie jedno** minimum funkcji celu,
 - Bardzo upraszcza poszukiwanie optimum.
- Różniczkowalność
 - Funkcja posiada pochodne cząstkowe pierwszego i/lub drugiego rzędu,
 - Jedna z najbardziej przydatnych własności,

Wypukłość funkcji celu

Przykład

Właściwości funkcji celu III

- Warunek Lipshitz'a

- Warunek na szybkość zmienności funkcji,
- Funkcja spełnia ten warunek, jeśli istnieje takie $L < \infty$, że

$$\forall x_1, x_2 \quad |F(x_1) - F(x_2)| \leq L|x_1 - x_2|$$

- Rzadko kiedy jest znany w praktyce,
- Właściwość dekompozycji
 - Funkcja mająca tę własność jest złożeniem wielu funkcji, z których każda zależy tylko od części zmiennych

$$F(x) = \mathcal{F}(f_i(x_{(i)}))$$

gdzie $f_i(x_{(i)})$ są funkcjami, których argument zawiera część wektora x ,

- Wystarczy zminimalizować f_i i na końcu funkcję \mathcal{F} ,
- To upraszcza zadanie, każda z funkcji ma mniej zmiennych niż zawiera wektor x .

Wiele minimów lokalnych

- Minimum lokalne to punkt x , dla którego

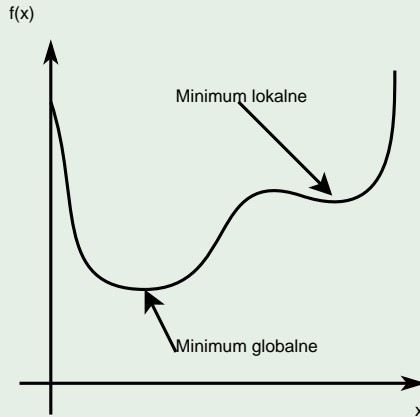
$$\exists \delta > 0 \quad \forall r < \delta \quad \forall y \in K(x, r) \cap D \quad F(x) \leq F(y)$$

- Może się zdarzyć, że istnieje spójny zbiór o jednakowej wartości,
- Zbiór taki traktujemy jako jeden punkt i nazywamy **minimum niewłaściwym**
- Istnienie minimów lokalnych wynika z
 - Niewypukłości funkcji celu,
 - Niewypukłości zbioru rozwiązań dopuszczalnych,

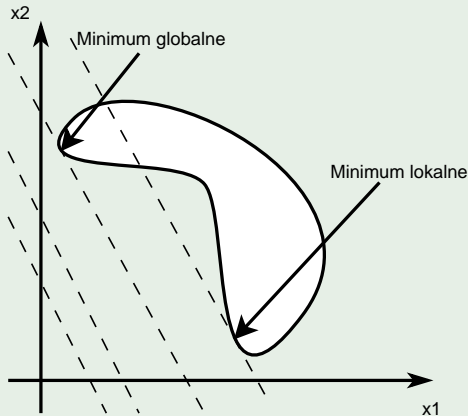
Wiele minimów lokalnych II

Przykład

Wiele minimów lokalnych II

Przykład

Zbiory przyciągania minimów lokalnych

- Pojęcie związane z algorytmami optymalizacji lokalnej,
- Rozważmy odwzorowanie

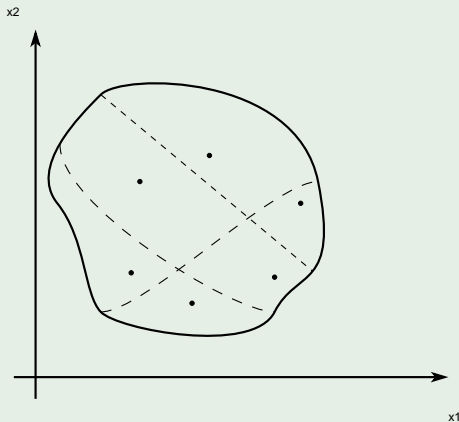
$$y(x) = \begin{cases} z^* \text{ takie, że} \\ \forall z \in K(x, r) \cap D F(z^*) \leq F(z) \text{ oraz } F(z^*) < F(x) \\ x \text{ w przeciwnym przypadku} \end{cases}$$

- Rozważmy ciągi punktów $x_{i+1} = y^{(i)}(x_i)$ (i -krotne złożenie funkcji y),
- Zbiór wszystkich punktów, które są elementami początkowymi tego ciągu zbieżnego do minimum lokalnego \hat{x} nazywamy **obszarem przyciągania** tego minimum,
- Relacja należenia do obszaru przyciągania danego minimum jest **relacją równoważności**

Zbiory przyciągania minimów lokalnych

Przykład

Ograniczenia funkcji celu

- Zbiór dopuszczalny definiujemy za pomocą ograniczeń postaci

$$g_i(x) \leq 0$$

$$h_j(x) = 0$$

- Ograniczenia g_i nazywamy **nierównościami**,
- Ograniczenia h_j nazywamy **równościami**
- Najważniejsze (najprostsze) typy ograniczeń

- Kostkowe

$$l_i \leq x_i \leq u_i, \quad l_i, u_i \in \mathbb{R}$$

- Liniowe

$$g_i(x) = a^T x + b, \quad a \in \mathbb{R}^n, b \in \mathbb{R}$$

- Wymienione typy ograniczeń zawsze tworzą **wypukły** obszar rozwiązań dopuszczalnych

Ilość wymiarów

- Im większa ilość wymiarów, tym trudniejsze zadanie,
- Zarówno dla zagadnień dyskretnych jak i ciągłych,

Przykład

Rozważmy metodę optymalizacji polegającą na „trafianiu”. Chcemy trafić w koło wpisane w kwadrat. Prawdopodobieństwo tego wynosi $\frac{\pi}{4}$.

Jeśli przyjmimy wymiar zadania o jeden większy (sześcián i kula) to prawdopodobieństwo to wyniesie $\frac{\pi}{6}$.

Uogólniając na coraz większą liczbę wymiarów, prawdopodobieństwo to będzie coraz mniejsze.

Przykład

Jak zmieni się przestrzeń przeszukiwań dla zadania binarnego?

Zadania ciągłe

- Dla zadań liniowych - metoda **sympleksów**,
- Warunki konieczne optymalności,
- Metody bezgradientowe
 - Metoda sympleksu Nelder-Meada,
- Metody gradientowe
 - Metoda największego spadku,
 - **Metoda gradientów sprzężonych**,
- Metody (quasi-)Newtonowskie
 - Metoda Newtona,
 - Metoda DFP,
 - **Metoda BFGS**,

Schemat metod I i II rzędu

- 1 Wyznacz rozwiązanie początkowe x_i , $i = 0$
- 2 Mając $\nabla F(x_i)$ (oraz $\nabla^2 F(x_i)$) wyznacz odpowiedni kierunek d ,
- 3 Zminimalizuj (dokładnie lub niedokładnie) funkcję jednej zmiennej

$$\bar{x} = \min_{\alpha \in \mathbb{R}} F(x_i + \alpha d)$$

- 4 Podstaw $x_{i+1} = \bar{x}$, oraz $i = i + 1$,
- 5 Jeśli nie jest spełniony warunek STOP, to wróć do kroku 2

Zadania dyskretne

- Brak szybkich i pewnych metod optymalizacji,
- Metody dokładne
 - Przeszukiwanie całego zbioru rozwiązań dopuszczalnych,
 - Metoda podziału i oszacowań,
 - Metody niedeterministyczne

Metody optymalizacji globalnej

- Metody poszukiwania optimum globalnego,
- Metody wielostartowe,
- Optymalizacja lokalna z momentem,
- Poszukiwanie z tabu,
- Metody niedeterministyczne
 - Metoda Monte-Carlo (wielokrotne losowanie przypadkowych punktów),
 - Metoda symulowanego wyżarzania (pewne prawdopodobieństwo pójścia w „złym” kierunku),
 - Algorytmy genetyczne

Sformułowanie problemu

- Optymalizacja funkcji niestacjonarnej przy niestacjonarnych ograniczeniach

$$\hat{x}(t) = \arg \min_{x \in D(t)} F(x, t)$$

gdzie t oznacza **czas**,

- Rozwiązaniem nie jest punkt, ale **funkcja** zależna od t ,
- Warto zwrócić uwagę, że zbiór rozwiązań dopuszczalnych też może się zmieniać w czasie,
- Zadanie trudniejsze niż optymalizacja statyczna

Metody rozwiązywania zadań niestacjonarnych

- Konieczne zastosowanie **adaptacji**,
- Podstawowa metoda: restart algorytmu po zajściu zmiany,
- Jak zmiany nie są znane - restart jak najczęściej,
- Jeśli położenia minimów zmieniają się nieznacznie — start od punktu poprzednio znalezionego

Eliminacja ograniczeń

- Dla ograniczeń równościowych, które da się przekształcić do postaci

$$x_{(i)} = \psi(x_{(j)})$$

gdzie $x_{(i)}$ oraz $x_{(j)}$ są pewnymi rozłącznymi podwektorami wektora x , stosujemy podstawienie do funkcji celu,

- Sytuacja bardzo rzadka w praktyce,

Przykład

Dla zbioru ograniczeń liniowych postaci

$$A^T x + b = [A_B \ A_N][x_B \ x_N]^T + b = 0$$

gdzie A_B to niesingularna macierz bazowa, otrzymamy podstawienie

$$x_B = -A_B^{-1} (A_N x_N + b)$$

Zewnętrzna funkcja kary

- Polega na modyfikacji funkcji celu,
- Funkcja celu w obszarze dopuszczalnym nie jest zmieniana,
- Nakładana jest „kara” za przekroczenie ograniczeń,
- Funkcja celu musi być określona poza obszarem dopuszczalnym,

Definition

Zewnętrzną funkcją kary nazywamy każdą funkcję $f: U \rightarrow \mathbb{R}$ taką, że

$$f_i^p(x) = 0 \quad \text{jeśli } g_i(x) \leq 0$$

$$f_i^p(x) > 0 \quad \text{jeśli } g_i(x) > 0$$

Przykład

Rysunek

Zewnętrzna funkcja kary II

- Co zrobić, aby znaleźć szukane minimum?
- Stosuje się iteracyjną zmianę funkcji kary,

$$f_i^{p,(k+1)}(x) \geq f_i^{p,(k)}(x)$$

$$\lim_{k \rightarrow \infty} f_i^{p,(k)}(x) = \infty \text{ dla } g_i(x) > 0$$

- Szczególny przypadek: „kara śmierci”

$$f_i^p(x) = \infty \quad x \notin D$$

- Zmiany funkcji kary kończymy, jak znalezione optimum znajduje się w obszarze ograniczeń,

Wewnętrzna funkcja kary

- Również polega na modyfikacji funkcji celu,
- Funkcja celu jest zmieniana w obszarze dopuszczalnym,
- Nakładana jest „kara” za **zbliżanie się** do ograniczeń,
- Stosowana, gdy funkcja celu nie jest zdefiniowana poza obszarem dopuszczalnym,

Definition

Wewnętrzną funkcją kary nazywamy każdą funkcję $f: D \rightarrow \mathbb{R}$ taką, że

$$f_i^p(x) \geq 0$$
$$\lim_{g_i(x) \rightarrow 0^-} f_i^p(x) = \infty$$

Przykład

Rysunek

Wewnętrzna funkcja kary II

- Co zrobić, aby znaleźć szukane minimum?
- Stosuje się iteracyjną zmianę funkcji kary,

$$f_i^{p,(k+1)}(x) \leq f_i^{p,(k)}(x)$$
$$\lim_{k \rightarrow \infty} f_i^{p,(k)}(x) = 0 \text{ dla } g_i(x) < 0$$

- Zmiany funkcji kary kończymy, jeśli znajdowane rozwiązania nie zmieniają się,

